

Lectio praecursoria

Rikosprosessin portinvartijat – Lähisuhdeväkivallan rikosluonteen rajanveto poliisin puuttumisen näkökulmasta

MONICA FAGERLUND

Monica Fagerlundin väitöskirja ”Rikosprosessin portinvartijat – Lähisuhdeväkivallan rikosluonteen rajanveto poliisin puuttumisen näkökulmasta” tarkastettiin Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa 10.6.2023. Vastaväittäjänä toimi tutkimusprofessori Timo Harrikari Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta ja kustoksena yliopistonlehtori, dosentti Virve-Maria Toivonen Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutista. Väitöskirjan yhteenvedo on luettavissa verkko-osoitteessa <http://hdl.handle.net/10138/357913>

Läheisten ihmisten keskinäinen lievä väkivalta saattaa olla osa pitkäkestoista ihmissuhdetta ja värittää sitä voimakkaasti. Väkivaltaan liittyy usein toisen osapuolen harjoittamaa kontrollia ja alistamista. Lähisuhteessa väkivalta saattaa muodostaa jatkuvan uhan, joka heijastuu koko perheen elämään. Lähisuhdeväkivalta tapahtuu usein kotona, jonka tulisi tarjota turvaa ja suojaa, mikä lisää väkivallan ahdistavuutta ja vaikutusta jokaisen hyvinvointiin ja terveyteen perheen piirissä. Lähisuhdeväkivalta on usein myös toistuvaa, koska omaksuttuja käyttäytymismalleja usein toistetaan. Läheisessä suhteessa tapahtuvien lievien pahoinpitelyjen rikosoikeudellisessa sääntelyssä on siten perusteltua ottaa huomioon näiden tilanteiden erityispiirteet säätämällä teot virallisen syytteen alaisiksi.

Edellä esitetty katkelma on hallituksen esityksestä eduskunnalle rikoslain 21 luvun 16 pykälän muuttamiseksi vuodelta 2010 (HE 78/2010 vp). Tuossa hallituksen esityksessä esitettiin perusteluja lievien pahoinpitelyjen muuttamiseksi virallisen syytteen alaisiksi rikoksiksi tapauksissa, joissa väkivallan uhri on tekijälle laissa tarkemmin määritellysti läheinen henkilö.

Kyseinen vuonna 2011 voimaan astunut lakimuutos on osa Suomessa 1990-luvulla virinnyttä kehityssuuntaa, jonka myötä lähisuhde-, tai tuolloin vielä yleisemmin perheväkivaltana tunnettu ilmiö, pyrittiin tuomaan kodin

ja yksityisyyden piiristä yleisesti tunnustetuksi ongelmaksi, johon viranomaistenkin on puututtava (Kotanen, 2013). Nyt saatamme pohtia, eikö poliisin ole aina puututtava esimerkiksi pahoinpitelyn tunnusmerkistön täyttäviin tekoihin ja saatettava tekijät niistä vastuuseen? Lähisuhdeväkivallan osalta näin ei ole aina ollut.

Ennen 90-lukua lähisuhteissa tehtävän väkivallan määrittelyssä oli Suomessa vakiintunut ymmärrys ongelmasta perheen sisäisenä vuorovaikutushäiriönä. Lainsäädäntömme sisälsi pitkään seikkoja, joiden myötä viranomaisten puuttumiskynnys kodeissa ja läheisissä ihmissuhteissa tehtyyn väkivaltaan on

ollut korkeampi kuin vastaaviin väkivallante-koihin julkisilla paikoilla. Vielä 90-luvun alussa pahoinpitelyrikokset jaoteltiin teko-paikan perusteella virallisen syytteen alaisiin ja asianomistajarikoksiin. Asianomistajari-koksen poliisi voi ottaa tutkittavakseen ja syyttäjä nostaa siitä syytteen pääsääntöisesti vain, jos asianomistaja vaatii tekijälle ran-gaistusta. Kaikki pahoinpitelyrikokset olivat vielä tuolloin virallisen syytteen alaisia, jos ne oli tehty julkisella paikalla. Törkeää pa-hoinpitelyä lukuun ottamatta kaikki yksityi-sellä paikalla tehdyt pahoinpitelyt olivat sen sijaan asianomistajarikoksia, jolloin edellyt-tyksenä esitutkinnalle ja syytteen nostami-selle oli asianomistajan esittämä rangaistus-vaatimus. Käytännössä tämä tekojen tapahtu-mapaikan mukainen jaottelu johti siihen, että valtaosa perheensisäisestä väkivallasta mää-rittyi asianomistajarikoksiksi, eikä sellaisena tyypillisesti edennyt rikosprosessiin. (Kotanen, 2013, s. 82–88.)

Vuonna 1995 tapahtumapaikkaan perustuva jako pahoinpitelyissä ja viranomaisten puut-tumisvastuussa poistettiin. Hallituksen esi-tyksessä lain muuttamiseksi (HE 94/1993) todetaan, ettei se merkitse perheen yksityi-syyden kiistämistä, vaan pikemminkin ylei-sen perheväkivallan vastaisen asennemuutoksen toteuttamista käytännössä. Muutok-sen tarvetta perusteltiin sillä, että uhrin mah-dollisuudet saada hyvitystä oikeusteitse ovat perheväkivaltatapauksissa kyseenalaiset, koska syytteen nostamatta jättäminen ei ehkä olekaan uhrin oma päätös, vaan seurausta tehdystä väkivallasta ja väkivallan uhasta. Virallisen syytteen alaisuus veisi väkivallan-tekijän harjoittamalta uhkailulta niin sanotusti pahimman terän, kun syytteen nostami-nen ei riipu ainoastaan uhrin omasta aktiivi-suudesta (Kotanen, 2013, s. 92).

Samalla lakiin lisättiin kuitenkin niin kut-suttu vakaan tahdon pykälä. Sen myötä syyt-täjällä oli mahdollisuus jättää syyte nostamatta, jos rikoksen asianomistaja sitä omasta

vakaasta tahdostaan pyytää. Vakaan tahdon pykälän on jälkikäteen todettu pitkälti vesit-täneen alkuperäisen lakimuutoksen hyvät tar-koitukset, ja se poistettiin rikoslaista vuonna 2004 (Kotanen, 2013, s. 140–150).

Alussa siteeraamani katkelma liittyy tois-taiseksi viimeisimpään lähisuheväkivallan virallisen sosiaalisen kontrollin kannalta olennaiseen rikoslain muutokseen. Hallituk-sen esityksessä lain muuttamiseksi (HE 78/2010 vp) aiemmat pahoinpitelyjä koske-neet lakimuutokset nähtiin riittämättöminä lähisuheväkivallan piilorikosluonteeseen pureutumiseksi. Säättämällä lähisuhteissa tehdyt lievätkin pahoinpitelyt virallisen syytteen alaisiksi tavoiteltiin väkivallantekijöiden saattamista vastuuseen aiempaa yleisemmin, väkivallan vähentämistä jatkossa sekä ylei-sen yhteiskunnallisen asennemuutoksen ai-kaansaamista viestittämällä, ettei väkivalta läheisissä ihmissuhteissa ole enää lievimmis-säkään muodoissa hyväksyttävää.

MITEN TÄMÄ KAIKKI LIITTYY POLIISIIN?

Poliisilla oli vuonna 2021 yli 22 000 perhe-väkivallaksi luokiteltua kotihälytystehtävää. Samana vuonna poliisi kirjasi noin 4 700 perheväkivallaksi luokiteltua rikosilmoitusta. (PolStat, 2022a; 2022b.) Kotihälytystehtävät ovat tyypillisin väylä, jonka kautta perhevä-kivallaksi luokitellut ilmoitetut rikokset tule-vat poliisin tietoon. Perheväkivaltatehtävien ja -rikosilmoitusten tilastoissa oli havaittu vastaavan mittaluokan eroavaisuus jo yli 10 vuotta aiemmin, kun hallituksen esityksessä perusteltiin lievien lähisuhteessa tehtyjen pa-hoinpitelyjen muuttamista virallisen syytteen alaiseksi (HE 78/2010 vp). Vertaamalla perheväkivaltatehtävien ja perheväkivallaksi luokiteltujen rikosilmoitusten vuosittaisia määriä näyttää siltä, että vain pieni osa koti-hälytystehtävistä johtaa rikosilmoitukseen.

Lakimuutoksen perustelut (HE 78/2010 vp) lievien lähisuhteessa tehtyjen pahoinpitelyjen säätämisestä virallisen syytteen alaisiksi asettavat sekä suoraan että epäsuorasti huomattavaa painoarvoa ja vaatimuksia poliisin toiminnalle ja toimenpiteille lähisuhdeväkivaltaan puuttumisessa. Muutoksen perustelut nojaavat merkittävästi poliisin varhaisiin toimenpiteisiin juuri kotihälytystehtävillä. Läheisen suhteen määritelmän sisällyttäminen rikoslakiin syyteoikeutta laajentavana tekijänä johti käytännössä siihen, että poliisin tulisi esimerkiksi kotihälytystilanteessa selvittää, onko väkivallan osapuolten välillä laissa määritelty läheinen suhde. Muutos kavensi periaatteessa sekä poliisin että väkivallan uhrin harkintavaltaa sen suhteen, käsitelläänkö lähisuhdeväkivaltaa epäiltynä rikoksena, kun kaikista lievänkin pahoinpitelyn tunnusmerkit täyttävistä tapauksista on kirjattava rikosilmoitus riippumatta siitä, vaatiiko uhri teki-jälle rangaistusta.

AIEMPIEN TUTKIMUSTEN KIINNOSTUKSENKOHTEET JA KATVEALUEET

Lähisuhdeväkivallan yleisyyttä ja piirteitä erilaisin rajauksin ja painotuksin, väkivallan syitä, seurauksia, tekijöitä, uhreja ja esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten suhtautumista väkivaltaan ja sen osapuoliin on tutkittu melko monipuolisesti. Sen sijaan poliisin tutkiminen sekä yleisesti että erityisesti lähisuhdeväkivallan kohtaamisen näkökulmasta on meillä Suomessa jäänyt jopa hämmästyttävän vähäiseksi.

Yksi harvoista aihepiiriin tutkimuksista on Marja-Liisa Laapion (2005) parinkymmenen vuoden takainen etnografia *Poliisi ja perheväkivalta*. Tutkimus valottaa laadullisten menetelmien avulla poliisin asemaa viranomaisverkostossa sekä toimintakulttuuria perheväkivaltaongelman määrittelyssä aikana ennen

viimeisimpiä pahoinpitelyrikoksia koskeneita lakimuutoksia. Laapion tutkimuksessa poliisin rooli lähisuhde- tai perheväkivaltaan puuttumisessa näyttäytyy palokuntamaisena ja toimintaakin kuvataan ”tulipalojen sammutteluksi”, kun ensisijaiseksi ja pahimassa tapauksessa myös ainoaksi toimenpiteeksi jää akuutin tilanteen rauhoittaminen esimerkiksi ottamalla kiinni tai poistamalla paikalta häiriköksi tai väkivallantekijäksi arvioitu henkilö.

Poliisi on kuitenkin myös esitutkintaviranomainen eli keskeisiin poliisilakiin kirjattuihin tehtäviin kuuluu esitutkinnan suorittaminen ja epäiltyjen rikosten saattaminen syyteharkintaan (PoL 1. luku 1 §). Tämäkin huomioiden poliisin tehtävät näyttävät kenties äkkiseltään selkeiltä ja suoraviivaisilta: ensin ajetaan majjalla pillit vinkuen erottamaan tappelijat toisistaan, joku viedään ehkä putkaan ja myöhemmin rikostutkinnan puolella selvitetään, mitä oikeastaan tapahtui.

Kotimaista poliisialan tutkimusta kartoittaessani tulin yhä vakuuttuneemmaksi siitä, että poliisin roolia ja toiminnan merkitystä koko rikosprosessin kannalta ei ole Suomessa kunnolla hahmotettu. Poliisialan ja poliisityön tutkimus on kokonaisuudessaan ollut suhteellisen vähäistä, vaikka kyseessä on keskeinen valtaa käyttävä viranomaistaho. Poliisilla on ratkaiseva rooli rikosprosessin käynnistymisessä ja rikosnimikkeen valinnassa. Lisäksi jo poliisin varhaiset toimet esimerkiksi näytön keräämisessä kotihälytystehtävillä ovat olennaisia esitutkinnan ja koko mahdollisen myöhemmän rikosprosessin kannalta. Kotimaista tutkimusta, joka tarkastelisi poliisin roolia ja toimintaa lähisuhdeväkivallan kohtaamisessa ja saattamisessa rikosprosessiin, ei kuitenkaan ollut olemassa.

TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA AINEISTOT

Lähisuhdeväkivallan virallinen sosiaalinen kontrolli on siis käynyt läpi huomattavia muutoksia lainsäädännön tasolla. Mutta onko muutoksilla saavutettu lainsäätäjän asettamia tavoitteita? Ovatko keskeisen kontrolliviranomaisen toiminta ja lähisuhdeväkivallan määritelmät linjassa valitun toimintapolitiikan kanssa?

Poliisin tuottamia ja toiminnan sivutuotteena syntyneitä tilastoja on tyypillisesti pidetty indikaattorina rikollisuuden määrästä (esim. Danielsson, 2020). Käytännössä rikostilastot kertovat kuitenkin enemmän poliisin toiminnasta. Empiirisen rikollisuuden tutkimuksen piirissä on yleisesti tiedossa, että virallistilastot ovat sitä parempia kuvaajia itse ilmiöstä, mitä vakavammasta väkivallasta on kyse. Esimerkiksi Suomessa lähes kaikki henkiri kokokset tulevat viranomaisten tietoon.

Kun sen sijaan tutkimuksen tavoitteena on tarkastella poliisin toimintaa tyypillisemmin niin sanotulle harmaalle alueelle jäävissä lievemmissä väkivaltatapauksissa, jotka aiemmin määrittyivät laissa asianomistajarikoksiksi, on otettava huomioon, että rikostilastot kattavat vain pienen osan, kenties sen kuuluisan jäävuoren huipun, kaikesta lähisuhdeväkivallasta. Tämän vuoksi poliisin puuttumista lähisuhdeväkivaltaan on syytä tarkastella jo varhaisemmassa vaiheessa eli poliisin perheväkivaltatehtävillä, joilla monessa tapauksessa määrittyy se, kirjataanko väkivallasta rikosilmoitus, jolloin sitä on mahdollista lähteä tutkimaan epäiltynä rikoksena.

Koska voidaan olettaa, että edelleen vain pienessä osassa akuuttejakin väkivaltatilanteita soitetaan poliisia apuun, on mielekästä hyödyntää lisäksi kansalaisykselyjä sen tutkimiseksi, ovatko suomalaiset kenties herkistyneet kotona ja läheisissä ihmissuhteissa tehdyille väkivallalle. Kansalaisten arviot poliisi-

sin eri tehtävien tärkeydestä sekä tärkeysjärjestyksessä havaitut muutokset tarjoavat mahdollisuuden peilata yleisen asenneilmapiirin muutoksia poliisin toimintaan ja sitä ohjaavaan lainsäädäntöön.

Lähisuhdeväkivallan määritelmät vaihtelevat paitsi ajassa ja paikassa, myös kytkeytyen tutkijoiden omaan tieteenalaan ja sen tutkimusperinteisiin. Syvällisempään teoreettiseen ajatteluun kykenevät tutkijat ovat onneksi analysoineet tutkimuskenttää ja sen teoreettisia viitekehyksiä (esim. Ali & Naylor, 2013; Lawson, 2012; Bonnet, 2015). Näiden koontien ja jäsenysten avulla on mahdollista hahmottaa, miten erilaiset väkivallan ja läheisten suhteiden määritelmät kytkeytyvät väkivaltatutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin. Tutkimukseni tavoitteena ei siis ole ollut testata tai asettaa vastakkain näitä erilaisia sosiologisia, kriminologisia tai feministisiä teorioita väkivallasta. Sen sijaan lähisuhdeväkivaltatutkimuksen teoreettisten viitekehysten tarkastelu on ollut tässä tutkimuksessa välttämätöntä siksi, että niiden avulla on mahdollista jäsentää ja tulkita empiiristä aineistoa eli lain ja lainvalvojien määritelmiä lähisuhdeväkivallasta, ja missä määrin nämä määritelmät ovat yhdenmukaisia.

TUTKIMUKSEN TULOKSET

Yksi tutkimukseni keskeisimmistä tuloksista on se, että lievien lähisuhteissa tehtyjen pahoinpitelyjen säätäminen virallisen syytteen alaisiksi rikoksiksi ei tosiasiallisesti poistanut poliisin harkintavaltaa lähisuhdeväkivallan saattamisessa rikosprosessiin. Rikosilmoituksen kirjaamiseen tehtäviltä olivat selkeimmin ja varsinkin odotetusti yhteydessä väkivallan vakavuus ja näyttöön kytkeytyvä väkivallan todennäköisyys, mutta lisäksi se, että ensisijainen väkivallan uhri oli nainen. Valtaosassa vähintään lieväksi fyysiseksi väkivallaksi määrittyneistä tapauksista poliisi kirjasi

rikosilmoituksen, kun osapuolet olivat poliisin tietojen mukaan lähisuhteessa. Kuitenkin lähes kolmasosassa aineiston lähisuuhdeväkivaltaan liittyvistä tehtävistä rikosilmoitusta ei kirjattu, vaikka osapuolten välinen suhde on poliisin vastausten perusteella ollut tiedossa.

Kuten käytetystä tutkimusaineistosta tarkemmin selviää, kaikissa tapauksissa poliisin paikan päällä selvittämät tapahtumakulut eivät annakaan aihetta ilmoituksen kirjaamiselle. Tarkasteltaessa tarkemmin poliisin perusteluja sille, miksi rikosilmoitusta ei joissain tapauksissa kirjattu, korostuvat kuitenkin yleisimpien syiden joukossa se, että uhri ei halunnut tai vaatinut rikosilmoitusta ja että kyseessä oli vain lievä pahoinpitely ja sellaisena poliisin mukaan asianomistajarikos. Näin ollen huomattavassa osassa kirjaamatta jääneistä tapauksista syyt heijastelivat vanhentunutta lainsäädäntöä.

Kansalaisten arviot poliisin eri tehtävien tärkeydestä kertovat, että poliisin puuttuminen väkivaltaan kodeissa koetaan aiempaa tärkeämmäksi. Hätäpuheluihin perustuvien perheväkivaltatehtävien määrä on lisääntynyt lähes vuosittain, vaikka uhritutkimukset eivät osoita väkivallan läheisissä ihmissuhteissa samalla ajanjaksolla yleistyneen (esim. Koltola & Näsi, 2022, s. 15; Fagerlund ym., 2014). Tästä voidaan päätellä, että kansalaiset ovat aiempaa yleisemmin valmiita turvautumaan poliisiin akuuteissa kotien väkivaltilanteissa. Samaan aikaan poliisin perheväkivallaksi luokittelmien rikosilmoitusten määrä ei ole mainittavasti lisääntynyt. Näin ollen lainsäätäjän tavoittelema yleinen lähisuuhdeväkivallan vastainen asennemuutos on selvemmin havaittavissa kansalaisten kuin poliisin toiminnassa.

Ensimmäisessä osatutkimuksessa havaittu uhrin sukupuolen kytkös rikosilmoituksen kirjaamiseen osoitti tarpeen tutkia tarkemmin sukupuolen yhteyksiä muihinkin poliisin toimenpiteisiin perheväkivaltatehtävillä. Huo-

mionarvoista on, että vaikka poliisien lähisuuhdeväkivallalle antamat määritelmät ovat tutkimuksen laadullisessa tekstiaineistossa kauttaaltaan hyvin sukupuolineutraaleja, sukupuolella näyttäisi kuitenkin olevan merkitystä poliisin toimenpiteissä kotihälytystehtävillä. Rikosilmoituksen kirjaamisen lisäksi kiinniotto tai pidättäminen ja uhrin ohjaaminen tukipalveluiden piiriin olivat kaikkein harvinaisimpia tapauksissa, joissa lähisuuhdeväkivallan uhri oli mies ja tehtävän hoiti kahden miespoliisin partio. Sitä vastoin sekä rikosilmoituksen kirjaaminen että kiinniotto olivat todennäköisimpiä tehtävillä, joissa ensisijaiseksi uhriksi arvioitiin nainen ja tehtävän hoiti kahden miespoliisin partio. Näin ollen poliisin voi tämän tutkimuksen valossa nähdä hahmottavan lähisuuhdeväkivaltaa ensisijaisesti naisiin kohdistuvana väkivaltana.

LOPUKSI

Tutkimus vahvistaa ja monipuolistaa ymmärrystä siitä, että sukupuoli tulee huomioida olennaisena tekijänä tutkittaessa lähisuuhdeväkivaltaa ja toisaalta myös poliisin toimintaa – ja ehkä aivan erityisesti tutkittaessa näitä molempia yhtä aikaa. Tutkimustuloksilla soisi olevan vaikutusta poliisin lähisuuhdeväkivaltaa käsittelevään koulutukseen väkivallan uhrien, tekijöiden ja ongelmadynamiikan tunnistamisessa. Lisäksi huomiota tulisi kiinnittää myös riskinarviointiin ennalta estävän toiminnan välineenä ja väkivallan osapuolten ohjaamiseen tukitoimien piiriin. Näitäkin laki ja kansainväliset sopimukset poliisilta edellyttävät (PoIL 1. luku 1 §; SopS 52/2015).

Tutkimuksen toteuttaminen osui ajankohtaan, jolloin lievätkin pahoinpitelyt lähisuuhhteessa olivat ehtineet olla virallisen syytteen alaisia rikoksia jo useamman vuoden ajan. Poliisin koulutukseen on kuitenkin sisällytetty lähisuuhdeväkivaltaa kattavammin käsitteleviä opintoja vasta aivan viime vuosina

(Niklander ym., 2019). Vuonna 2020 poliisihallitus julkaisi tiettävästi ensimmäisen valtakunnallisen ohjeen poliisin toiminnasta perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa (Poliisihallitus, 2020). Viime vuonna Poliisihallitus julkaisi toiminnallisen käsikirjan lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseksi ja ennalta estämiseksi (Liimatainen & Rantaeskola, 2022). Lisäksi on tehty muutoksia sekä kotihälytystehtävien termistöön että rikosilmoitusten luokitteluun. Jos nämä muutokset kyetään yhdistämään lisääntyvään pakolliseen perus- ja täydennyskoulutukseen lähisuhdeväkivalta, on niillä potentiaalia selkiyttää poliisin puuttumista lähisuhdeväkivaltaan ja kehittää sitä aiempaa yhdenmukaisemmaksi lainsäätäjän tavoitteisiin nähden.

Koska tämän tutkimuksen neljästä osatutkimuksesta kolme on toteutettu osana tutkimus- ja kehittämishankkeita, joiden tavoitteena oli poliisin toiminnan ja koulutuksen kehittäminen lähisuhdeväkivallan kohtaamisessa, voi tyytyväisenä nyt todeta asiantilan mainituilta osin kohentuneen aivan viime vuosina. Jatkossakin tarvitaan tutkimusta sen arvioimiseksi, onko tuoreilla ohjeistuksilla, oppailla ja koulutuksella ollut vaikutusta käytäntöön ja onko vanhentuneen lainsäädännön vaikutus poliisin toiminnassa lopulta vähentynyt.

LÄHTEET

- Ali, P. A., & Naylor, P. B. (2013). Intimate partner violence: A narrative review of the feminist, social and ecological explanations for its causation. *Aggression and Violent Behavior, 18*(6), 611–619. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2013.07.009>
- Bonnet, F. (2015) Intimate partner violence, gender, and criminalisation: An overview of American debates. *Revue Française de Sociologie (English Edition), 56* (2), 264–287. <https://doi.org/10.3917/rfs.562.0357>
- Danielsson, P. (toim.) (2020). *Rikollisuustilanne 2019. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*. Katsauksia 42/2020. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/320755>
- Fagerlund, M., Peltola, M., Kääriäinen, J., Ellonen, N., & Sariola, H. (2014). *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013 – Lapsiuhritutkimuksen tuloksia*. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-815-270-8>
- HE 94/1993 vp Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.
- HE 78/2010 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain 21 luvun 16 §:n muuttamisesta.
- Kolttola, I. & Näsi, M. (2022). *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteina. Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Katsauksia 51/2022. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/348246>
- Kotanen, R. (2013). *Näkymättömästä näkökulmaksi: Parisuhdeväkivallan uhrit ja oikeudellisen sääntelyn muutos Suomessa*.

- Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2013:5. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://hdl.handle.net/10138/38662>
- Laapio, M.-L. (2005). *Poliisi ja perheväkivalta: Tapaustutkimus poliisin toimintakulttuurista ja viranomaisverkostosta*. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Laki naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (SopS 52/2015).
- Lawson, J. (2012). Sociological theories of intimate partner violence. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 22(5), 572–590. <https://doi.org/10.1080/10911359.2011.598748>
- Liimatainen, M. & Rantaeskola, S. (2022). *Toiminnallinen käsikirja lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseksi ja ennalta estämiseksi*. Espoo: Poliisihallitus.
- Niklander, E., & Notko, M. & Husso, M. (2019). *Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa*. EPRAS-hankkeen arviointi. Raportti 13/2019. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-369-4>
- Poliisihallitus (2020). *Poliisin toiminta perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa*. Poliisihallituksen ohje POL-2020-28566. Helsinki: Poliisihallitus.
- Poliisilaki (872/2011, PolL)
- Poliisin tulostietojärjestelmä PolStat (2022a). *Poliisin hälytystehtävät: perheväkivalta*. Tilasto 1999–2021.
- Poliisin tulostietojärjestelmä PolStat (2022b). *Perheväkivallaksi luokitellut rikosilmoitukset*. Tilasto 1999–2021.